
DÉLSZLÁV
KÖLTŐK,
IDEGEN
KÖLTŐK
– MŰFORDÍTÁSOK

ANDRIĆ IVO

Magányos, finom és komoly jelensége a modern szerb lírának. 1891-ben Boszniában születik, Szarajevóban, Zagrebben, Bécsben, Krakkóban végzi iskoláit, filozófiai tanulmányait. A háború után Rómában él, jelenleg is külföldön tartózkodik diplomáciai szolgálatban. A háború alatt az osztrák hatóságok internálták. Fogságban, nagy magányosságában eszmél önmagára a költő. Andrić soha és sehol sem ír ezekről a szomorú évekről, fogságának külső körülményeiről, ő csupán lelkével beszélget, érzékeny, nemes lelkének vergődését és elcsuklását veti papírra prózai költeményeiben. Andrić a lemondás, a fájdalom költője. „A fájdalom bennem az extázisig emelkedik” – írja, és ebben az extázisban éli ki magát, ez hoz számára megkönnyebbülést. Költészete mély, szinte megejtő melankólia, tisztá, nemes gyöngyei a fájdalomnak. Szépségben, színben és értékben nagyon közel áll Leopardi, Novalis, Madame Ackermann és Reviczky poéziséhez.

NYUGTALANSÁGOK

Ó, ha tudnám, hogy hova tűnik az a fényesség ott fönt a hegyen, és ha tudnám, ki ül azoknál a tüzeknél, melyeket minden éjjel meggyújtanak ott fenn az erdős hegyoldalon, mintha az ég alja is lángba kapna!

Ha tudnám, hogy élnek az emberek a világ minden városában és minden partján a tengereknek, és milyen örömök fakadnak bennük ilyenkor este, és ha minden utat és minden összehajolást láthatnék, és láthatnám a célját a tüzeknek, a fényeknek, melyek maguk köré gyújtik ilyenkor az embereket, és ha láthatnék minden esti örömet és minden holnap szándékot, és ha látnék minden világos vonalat és minden merészebb lendületet és minden hasznos, termékeny fájdalmat, és ha meg tudnám mérni az izmok erejét, a földi tüzek meg örömök életének hosszúságát, és ha

meggyőződhetnek arról, hogy sokáig, sokáig – az örökkévalóságig! – fognak élni minden élőlényben, úgy megbocsájtának elcsukló dalomnak, elfulladt sikolyomnak, és egyszerre felbukkan bennem a bizalom, láthatatlan erők egyenesítenék ki gerincemet, és boldog és gazdag és nagyon nagy lennék, fejem túlérne a mesék mennyboltjánál.

És akkor lefeküdnék, mint fáradt és csendes háziúr, hogy végigaludjam az örökkévalóságot.

Vannak nappalok és éjjelek, amikor a titok betölti zugomat, és én megtántorodom, mint ijedt, véres szemű állat, és mindent elfelejtek, és nincs kihez meneküljek, és hangom sincs, hogy valakiért kiáltsak.

A valóság és az álom, mint két szemközti tükör, egyik a másiknak dobja fájdalmamat.

Elalszom és az elmúlt nap fájdalomra gondolok, majd az álomban újra élek mindent, és álomdom, hogy a fájdalom elmúlt, hogy soha nem is volt, és vidám vagyok és boldog, mert minden félelem hiábavaló volt.

De mikor felébredek, íme, a tegnapi fájdalom még mindig a helyén áll, mint a szikla.

És mindez igaz.

Mert nincs más igazság, csak egy: fájdalom, és nincs más valóság, mint a szenvedés. Fájdalom és szenvedés van minden csöpp vízben, minden fűszálban, a kristályok élében, az eleven hang minden rezdülésében, a valóságban és az álomban, az életben, az élet előtt, sőt talán az élet után is.

Elhatároztam, hogy nem tespedek többé a szomorúságban, és nem morzsolom többé a gondok olvasóját.

Tegnap este, mikor a fal felé fordultam, amelyben úgy kopogott a halál, mint az óra, elhatároztam, hogy még egyszer megkeresem, vajon van-e valahol olyan hely ezen a földön, ahol könnyen lélegezhet és csendben élhet az ember.

És reggel.végigmentem az utcákon új vággyal és avval a csendes
életerővel, amellyel a legázolt növény újra felemelkedik.

Fordította: Szenteleky Kornél

Ivo Andrić

AZ „EX PONTO” CÍMŰ KÖTETBŐL

Sokszor órákig ülök egy helyen, és a hideg, őszi színekbe bámulok. A végzet csendje – és a végzet, ó, jaj, nem lehet megváltoztatni! – ráfagy lelkekre és arcomra.

Minden halott bennem, és így van ez jól.

Nem ér hozzám a hang, szemem világa ellobbant. Minden kívül maradt a nagy kapun, mely tompán becsukódott utánam. Mindent elvesztettem, nem vagyok többé ember, hanem csak nyugtalan, álmatlan gondolat, mely elmerült és elnémult a mélységes mélyben, és fölöttem, mint a vizek homályos zöld tömege, lebeg a csend, a messzeség és a feledés.

Ó, hol van az a rekedt szó, az a halk, érthetetlen, jóságos szó, amely a sötétben úgy világít, mint kicsiny, kicsiny tűztojás, mely soha el nem alszik?

Ó, hol van a vigasztalás szava?

Még tegnap, még tegnap este, sőt még ma reggel is tudtam. Miért nem bukkan hát most fel bennem az a szó, most, amikor oly keserű, oly nehéz minden, miért nem ragyog fel, mint hunyorgató csillag távoli tüze, mint vidám, derűs tekintet?

Ó, hogyan, hogyan is tudtam elfeledni?

Mondjátok meg nekem, hol van a szeretet? Mondjátok: hova meneküljek a gonosztól, mondjátok: hova meneküljek a gyűlölettől?

Mint lángokból szőtt koszorú, úgy liheg körülöttem a gyűlölet. Van-e helye a léleknek a csillagok alatt? Van-e a pihenésnek világos perce? Van-e oly tiszta, magos csúcs, ahova nem hatolnak fel a föld borzalmai?

Sajnálom az embert.

Ó, sokéves szerelem, téged elkorcsosítanak a változások, a könnyörtelen törvények és a gondok sokasága! Nem, én nem vágyom azt a szerelmet, mely sok évig él, én tudom, hogy a szerelem még addig sem él, mint a tavasz.

Az a szerelem, mely hónapokig tart, a meglepetések és akadályok, a féltékenységek és jóllakottságok szerelme, mely nyugtalan és akaratos lesz, mint nyári villámok cikázása. Én nem vágyom a sokhónapos szerelmet sem, mert tudom, hogy ez a szerelem a fáradtságtól fonnyadna el, és sokat szenvedne a gyanútól, az óvatosságtól, a kicsinyes gondolatoktól.

De az egynapos szerelem, ó...! Ti magányos ifjak, akik a tökéletes szerelemről ábrándoztatok, felhívlak benneteket, legyetek az egynapos szerelem hívői!

Egyszer egy napot orvos barátomnál töltöttem vidéken. Az orvos nővére, akinek vidám szeme és Robespierre-gallérja volt, és én szerettük egymást egész nap. Nyári nap volt.

Soha két szerelmes gyengédebben nem érintette meg egymás kezét, soha nem cserélt mélyebb pillantásokat, nem cserélt annyi homályos szót, melyeket jobban meg lehet érteni, mint a világosan kimondottakat, és amelyek valamilyen simogatós gyönyört hagytak maguk után.

De mikor eljött az alkony és vele minden örömök lehetősége és káprázata, el kellett utaznom. Amikor kocsim lassan távolodott,

a hegyen a leánykának kendője lobogott, mint valami zászló, az egynapos szerelem dicsőségének lobogója.

Tizenegy óra, éjjel.

Valaki egy szót mondott, közönséges, mindennapos szót, és halottaim feltámadnak bennem. A fájdalom hulláma felcsap és le-hull. A beszéd folyik tovább, és a bensőm fájva fáj.

Íme, az álom most legyőz engem, jön a jóságos, áldásos elfáradás. Mert ha ez nem jönne, ki tudja, mikor tudnék elaludni?

Mi könnyen földeljük el halottainkat. Így tehát gyakran megtörténik, hogy valaki semmit sem sejtve, kimond egy közönséges, mindennapos szót.

Mikor a kisiú megszületett, a Végzet kockát dobott fölötte:

Az erők és merészek fajából való leszel, és mikor először halod ezt a szót: szerencse, meg szeretnéd szerezni az egész világ számára, de egy valakiről megfeledkezel

és szerencsés sohasem leszel.

Talán a szenvedélyek legyőzője leszel, és magasan a földi sár felett érezni fogod a tisztaság, a fenségesség fehér örömét, de szerencsés sohasem leszel.

Talán a föld mosolygós gyermeke leszel és érezni fogod az élvezetek minden meleg, kimondhatatlan örömét az asszony puha karjaiban, de

szerencsés sohasem leszel.

Talán megbánod világra jöttöd, de legyőzöd ennen fájdalomad, legyőzöd a világot is és végül mindennek legyőzője leszel, és a minden megértés, a minden megbocsájtás mosolyával fogsz meghalni, de szerencsés szerencsés sohasem leszel.

Ivo Andrić

AKTEON BALLADÁJA

(*Bajka o Akteonu*)

„...e' l gran cacciator dovenne caccia”
Giordano Bruno

Akteon: így szól

Te irdatlan vadon! boros öledben járatlan ösvények,
pázsitos tisztások és emberszemnemlátta csudák rejlenek.
Őserdő! Sűrű lombjaid, zezugos ágaid
még visszhangozzák vadászkürtöm szilaj,
ezüstös harsogását,

vad, rideg testeden még csillog
sebzett szívem kiömlött bíbor bora.
Mégis, te hallgató, alattomos erdő, mégis
szétszaggattam fekete, tompa álmotakaród...
és te végül – felzavarva – ráfüleltél
harsonázó kürtszavamra.

Hogy is történt?
Égő sebeim mesébe kezdenek – emlékszem! –
Engem kínozott,
tüzelt, kísértett, süket-némaságod,
álmatlan, fojtó halottas álmod.

(Mikor én ébren is annyit álmodom!)
Ábrándos titkokat sejtetett takaród
s hősi lendülettel ívelőn bedobtam
tüskéd és szűrő ágaid közé
forró, vágyas, reszkető szívem.
Mert a szívem, vadász szívem
hívott vadonodba.

És az ittas éjszakában bűgva csendült
ezüst kürtöm messzezsengő – messzehangzó
nagy hajszára jelt adó szava!

Árkon-bokron áttörtetd magamat és kutyáimat
várta a néma, óriás erdő száz ölelő karja.

Az odvas fák hús mélyéből, föld alatti rejtekekből,
a pattogó avar alól, bólogató faágakról
fölkuvikolt, rámríkácsolt, zúgva zizzent, lekárogtott
a sok bagoly, vak sündiszó, mérges kígyó, holló!

Nem figyeltem ezt a szívet
remegő irtózatot,
mert ámitott, húzott-vonzott
egy még soha nem észlelt vad
csillogó csapása.

Rá se néztem kutyáimra,
amelyek nyihogva, gyáván,
orrukat a földnek tartva
mögöttem maradtak.

Egy csillámló tengerszemben
megpillantottam a fehér,
csillogó istennőt.

A haja dús, aranykalász,
kék szeme, kék topáz kristály
hold a diadémja.

S karcsú íjam, hegyes nyilam
megbűvölten hajítottam
messzire magamtól.

Ez jel volt, a lesben álló, áruló társaknak!

Gyáva vadászok, nyomorult kutyák,
kiknek koncszerzés a szent vadászat,
megfutottak a vadak elől
rám fenve fogukat.

És így én, a vadász, űzött, vert vad lettem!

Lábikrámat, lágyékomat s a mellemet
vérszomjazó fogaikkal tépték és harapták,
(és olaj lett dühük tüzére)
a homlokomból kipattant
– isteni jel – két szarvasagancs.
Ezer sebem véresre festette
a kavicsokat, a mohát, az erdei páfrányt...

De mit tesz ez! – mikor homlokomból
büszkén az egekig ágazik az istennő jele.
Mit tesz az, ha meg is halok
Harsant a kürtjelem!

s utánam szerencsésebb vadászok raja vonul
és nem lesz többé sötét állatok búvóhelye ez az erdő,
hanem fénylő ligete az istennőnek,
akit először én pillantottam meg.

EPILOGUS

Mindhiába! – Nem halt meg Akteon,
sok sebével és csodás látomásaival
még mindig él.
Büszkén áll a zöld fenyők alatt,
lövésre ajzva tartja karcsú íját.
És újra szájához emeli híres vadászkürtjét.

A hajnal már illatosan pirkad,
de ezüst fényét önti még a hold.
A vadak, kutyák és az istennők
kísértve föl-föltűnnek
a sötét erdő mélyén.
A vadász el nem nyughat, meg nem halhat –
s a hajszának sohasem lesz vége.

Szerbből fordította: Steinfeld Sándor

Todor Manojlović

PERSZEUSZ ÖNTÉSE

*... et innanzi che io muoia lascero di me un tal saggio al mondo, che pin
d'uno ne restera maravigliato*

Benvenuto Cellini

A teremteni vágyás ihletett percében
lelkemben megfogamzott hősöm képe.
S mint a villám
a viharos tavaszéjben
jóslatszerűen fölillant előttem
jövendő híre és híres szépsége.

S ez álom, szépség, hírnév rabja lettem.
Mint holdkóros, vágyva, várva
bolyongtam a nagy világban,
míg téli dér nem csapta meg fejem
és minden vágyam
ez egyen kívül.

De eljött végre a várva várt óra,
hogy valóra váltsam,
szoborba szüljem álmom.
– Ó, szent és lázas hajnalóra! –
De egyedül, elhagyottan,
míg köröttem rosszakarók,
irigyek körtáncot járva,
már előre ünnepelték
művem kívánt rombadöltét.
Mégis régmúlt ifjúságom
minden tüzével, hitével
belefogtam utolsó munkámba!

Házamból öntödét csináltam,
utolsó garasom fémbe, fára
s egész lelkem a munkába adtam!
Hívtam Istent,
mint a vízbefúló!

Benn házamban s künn az utcán
fújt, sziszegett és ordított
énrám a sok ellenségem.

Vad, lángoló tüzet raktam
s fémétellel jóllakattam
a kohónak korgó gyomrát!

Ellenem támadt az ég is:
Zúgó özönvizet öntve
házamra és kemencémbe.

Fölszaggattam a padlómat,
letéptem kertem palánkját,
tetőt ácsoltam tetőre
belőlük és védekeztem
az égi vad szörnyek ellen!

Föllázadt most már a pokol:
a kohóból láng tör elő,
és fölgyújtja a házamat.
Egyedül a szobormintát
menthettem ki a tűzvészből!

Ott állottam, mint szélütött,
irtózatos láz támadt rám;
a fejemben forró láva,
csontjaimban fagy, didergés,
szívemben közeli halál.
Rázuhantam a vackomra
s félig halva, félig élve
megadtam a jelt, hogy ö n t s é k !
Mert mielőtt még meghalnék,
művet vágyok teremteni,
mire százezrek, milliók
gyönyörködve tekintsenek!

Felnyíltak a lezárt csapok
sustorogtak a sugarak
és vígan, zuhogva hulltak
a halott szoborformába...

De jaj! A legények kiáltása
újabb, irtózatot ad hírül:
A forró bronz kifolyva elfogyott
és a forma mégsem lett tele.
„Bronzot! Fémet! Ércet! Bronzot!”
S mint a végítélet kürtje
harsonáz a jaj a házban
és halálváró szívemben,
kikorbácsol a halálból
az életre, valóságra
ez a kínzó, vad kiáltás...
„Bronzot adj még! Forró bronzot,
vagy a műved, a szép szobrod
istenverte nyomorék lesz!”

Megvakulva, átoksújtva,
eszemvesztve fülugrottam.
– Elárult a sors, a végzet! –
„Bronzot! Ércet!” sikolt, jajgat
a visszhangos, vad ordítás.
„Bronzot! Fémet! Ércet! Bronzot!”
kalapácsol és kopácsol
ez a vérfagyasztó lárma.
És találtam! Kidobáltam
a szekrényből és polcokról
bús dühömben pohárt, tányért,
késeket és kanalakat,
messzingből, vasból, ezüsből
rézből, cinkből és ólomból.
Minden földi vagyonomat,
amit hosszú éveken át,
verejtékes munkám árán
kuporgattam és szereztem.
Mindent! Mind beleöntöttem
a tehetetlen, tátongó
torokba, amely vajúdik,
hogy egyetlen és utolsó
álmom, kincsem, büszkségem
létre, valóra ömöljön.

S minden poklok ellenére
megszületett Perszeuszom! –
Varázsos, szép, hősi fényben
emelkedett ki a tűzből,
mint a habokból Aphrodité.
Magasra mutatva diadaljelét,
diadalom jelét,
a levágott Medúza-főt!!

Ó, Perszeuszom,
szép vagy és dicső.
Minden, amim volt,
minden, amim nem volt
téged ékesít.
Mim nem volt soha,
amiről lemondtam,
magam megfosztottam,
hogy neked maradjon,
téged díszítsen
és büszkén emeljen
századok fölé.
Fömláldozott ifjúságom
veled halhatatlanná merevült.
Megölt örömeim
benned virágzanak,
szétfoszlott álmaim
ragyogó szobra vagy.
Te vagy az én énem,
az én ismeretlen,
de igazi lényem.
Arcodon világít
bús, bánatos arcom,
kit lebarázdázott
a sok sorssal vívott,
vad, keserű harcom.
Benned végre nékem
rávirradt az égre
ványadt éjszakáim
harmat hajnala.

Szép vagy és dicső,
mert örökkéifjan
állsz majd a rohanó
századok felett
a hősiesség munka
időt áthidaló,
bronz bálványaként.
A firenzei esték s hajnalok
simogatják majd szerelmesen
karcsú, fényes, sudár alakod,
ameddig csak nyílik a tavasz
a vörös liliomok városában.

Szerbből fordította: Somorjai Sándor

Todor Manojlović

KORUNK ÖRÖME ÉS BÁNATA

Vajon még minden annak az ötéves világegető
[gyilkolásnak és

örületnek a szédülete?

Vagy akkor valóban eltörött a világ kormánya
s kidöntve az egykori békés sínekből,
most végtelen viharok bömbölő irtózatában,
lázálmos sikoltásaiban száguldunk tova,
mialatt hiába vágyunk a messzi volt után
és tárjuk kezünk és álmodó szívünk
a letűnt rozsaszínű virágos hajnalok
és alkonyfényben lilázó ábrándos pázsitok
békés boldogsága felé?

De minek ez a meddő múltsiratás?

Legyünk bátrak és erősek, korszerűek és jövővárók,
(mennyit prédikáljuk ezt s hiába),
örüljünk az új idők új ritmusának!

Sisteregve szállnak az ég új, ezüst szitakötői, a
[Repülőgépek –

Zúgnak az óriás bíbodarazsak, az
[Automobilok –

És ez a csodalepke, élő lótoszvirág
[Anna Pavlova –

ez a rózsás forgó táncsoda.

Orosz álmok – orosz vágyak,
déliab lengése . . .

Veszedelmes bűvészkerré varázsolta

a gyorsaság, a tülekedés, a forrongás

ezt az öreg világot,

aki a villanyáram szertesugárzásában

forradalmas ifjúságának újjászületését ünnepli.

A rádióhullámokon az ívlámpás, fénylő metropolisok
százféle muzsikája harsog százfelé . . .

Holnap már a Marsba, a Holdba utazunk!

De ma még jó itt (apostoli szavak),
mert vérünkben és agyunkban itt is
forr, zúg, zakatol a világűr rádiója,
mert még mindig éteri balerinák
tovatűnő táncának boldog ritmusára
lüket szívünk.

És mert a tavasz
(kinek libegő szalagjai csodálatosan
befonták ezt a verset)

az idén is ugyanolyan bűzösen és varázsosan
bontogatja illatos zöld frufujait,
mint valaha Horáciusz és Rémy Belleau korában.

Szerbből fordította: Somorjai Sándor

Todor Manojlović

KORUNK LEGENDÁJA

(Legenda naših dana)

Hatalmas hegyláncok
meredek lejtőjén groteszk,
de ügyesen megácsolt őrházak,
aklok silbakolják
a fehér sivatagot.
Várfallá jegesedett rájuk a hó. –
A bölcs öregek és fiatal hívek
meleg odukban, sötét vackokba bújtak
s kezeiket boldogan dörzsölve,
gúnyosan mormolják:
„Nem lesz többé tavasz,
miénk a világ!”

Kín és könny a sorsa
a sok, bús madárnak.
Hisz ők nem hagyták el
hűtlenül hazájok,
és most a zúzmarás
ágakon megfagyva
sírdogálva hívják
a múlt kék azúrját
és a napsugarat.

De íme!

Mint egy óriás kísértet,
a legmagasabb hegy szikrázó csúcsáról
valami leszakad,
és csöndben, lomhán süllyed, görög
a tanyákkal teli lejtőn.
Lavina, lavina!
Megindult a föld!
Fussatok, örök vámszedők!
Ki indította el

a hóföregeteget?
Én vagy Te?
Vagy valaki más?

Talán valaha hóval dobálódtunk
és az gördült, gurult, s lassan megnőtt,
és most, mint egy ördögi tank
zúdul, dördül le a völgybe?
Széttör, elnyel és eltípor
mindent, ami útjába áll!

Tán a véletlen játéka
az, hogy ilyen óriássá nőtt?

Nem!
A görgeteg a tél szülötte
és el kellett következnie!

Megváltozott a világ!
Nem fúj már a velőfagyasztó téli szél!
És a halottkemény hó fölolvadt,
hogy lemossa az újjászületni
akaró föld véres testét!
A lavina bömbölve röpül!
Magával rántja a tanyákat,
az órházakat, a nagyapák
foteljeit, kávésbögréit,
a kapukat és cserepeket.
Széttúzza könyörtelenül
a rabszolgák bilincseit!
Szétver minden béklyót, láncot,
a tél-urak arzenálját!

A hegy virágzani akar!
Hallani akarja
a győzedelmes Tavasz
égre dörömbölő
diadalát!

Szerbből fordította: Somorja Sándor

Todor Manojlović

ADA NEGRI

1870-ben született Lodiban, sokgyerekes munkáscsaládban. Nagy nyomorban, éhezések és nélkülözések között telt el gyerekkora, ifjúsága. Tanítónő lesz egy kis, világtól elhagyott lombardiai faluban, és verseket ír a nagyon is népies *Illustrazione Popolare*-ba. A legtisztább emberi fájdalmak szakadnak fel egyszerű, megrázó erejű verseiből. A szegények, a munkások, a kizsákmányozottak tiszta lelkű költője: a beteg anya szobájában elfogy a szén, kint dorbézol a világ, a milliomos házának tetejéről lezuhan a munkás, a bányatűz vastag füstje megfojtja az ólmos arcú bányamunkásokat (*Fatalità, Tempeste*). Később felzengő szerelmi lírája is ilyen emberien mély és meleg, egész lelkével szereti, vágyja, várja a férfit, feltétel, póz és kényeskedés nélkül vallja, hirdeti a mindent uraló és kitöltő szenvedélyt (*Il libro di Mara*). Ugyancsak megkapóan közvetlen dalolója az anyaságnak (*Maternità*). Majdnem minden európai nyelvre lefordították már, legkiválóbb idegen nyelvű tolmácsa Paul Heyse, a nagy német költő, s ezért Ada Negri talán népszerűbb Németországban, mint hazájában. Magyarra Radó Antal és Kosztolányi Dezső fordították verseit.

ŐRÜLET

(*La follia*)

Egy levél hull le a platánról, a ciprus szívében susog valami,
te vagy, aki hívsz.
Láthatatlan szemek törik át a homályt, és tekintetük belém
fúródik, mint szögek a falba,
te vagy, aki nézel.
Láthatatlan kezek érintik meg a vállam és a kút szcndergő vize
felé húznak,
te vagy, aki vezetsz.
A hideg csigolyákon keresztül sápadt borzongással száll agyam-
ba az örület,
te vagy, aki mindent betöltesz.

Lábaim többé nem tapossák a földet, testem nem érzékeli az
életet, homályos szédületben úszom, lebegek,
te vagy, aki magaddal ragadsz, te vagy az.

Ada Negri

GIOVANNI PAPINI

Született 1881-ben. Érdekes és káprázatos alakja a modern olasz irodalomnak. Firenze szülötte, azé a városé, amely annyit vergődött, villongott, hadakozott, „il nido di malizia tante” – ahogy Dante írja, a nagy gonosz fészke. Papini is a harc, a szétsőségek és a nagyszerűségek embere. Eleinte nyelvész, később filozófus, költő, s végül már inkább politikus. Eleinte szenvedélyesen száll szembe a vallással (a Leonardi c. folyóiratban), később a filozófia ellen hadakszik hasonló hévvel (Il crepuscolo dei filosofi), nemrég pedig ádáz, szinte lelkesen szertelen védelmezője lesz Krisztusnak és a kereszténységnek. Nagy, népszerű munkájával, a Storia di Cristoval, mely Renan kitűnő pozitívizmusa ellen tródot, s mely magyarul Krisztus története címmel jelent meg, az egész keresztény világot meghódította. Harcos, lelkes, rajongós természet, hite, haragja mindig igaz, elfogultsága, ellendülése mindig ragyogó és őszinte. Nagyszerű, szinte boszorkányos dialektikával, súlyos, ragyogó stílussal ír, olvasóját vagy rajongójává, vagy ellenségévé teszi. Sok megkapó könyve közül egyike a legmeghatóbbaknak az Un Homo Finito (Kész ember), amelyben sok őszinteséggel próbálja visszaadni nyugtalan, vergődő lelkének tükörképét.

EGY NAP

(Un Giorno Soltano)

Azért választottam épp ezt a napot a sok közül, mert ezen a napon a hegyek bezárták a kerek csendet, mint a nagy nyugalomnak tükrét, mert ez a nap volt leginkább az enyém a hajnaltól egész az éjszakáig.

Ó, eddig elveszett az életem, nem volt öröm, fizetség, és vitátlan tulajdonom sem volt az enyém! De most, hogy szétterülve látlak, mint készre csinált utat, az emlékezés túlon túl áthágja a reményt, mert én még nem takarítottam be a boldogságnak rám eső részét.

A tegnap olyan, mint egy láthatatlan halott, aki már mögöttem van, és a holnap tudásom és akarásom nélkül fog megszületni.

Miként egy aranylő hajsza, melyet reggel egy fekete kabátujj felett találunk, a nászéjszakára emlékeztet, éppúgy emlékszem

majd erre a napra legközelebbi álmaimban, mikor a behulló verőfény kettészeli a sötétben szendergő szobát.

Ez a nap úgy született, hogy nem is tudtam róla azon a reggel, félálomban akkor marakodó haszontalanságok merültek, fulladoztak. De a nap mégiscsak eljött értem, mint az a menyasszony, akit már hosszú éjjeleken át várunk, s ki tudja, hogy a sors nekem ítélte őt. És ez a nap a megmosott ég közepéről a szeptember langyosságával cirógatja, melegíti vállaimat.

A barátok már elutaztak, de az a kesernyés illatú fájdalom, melyet szobáimban hagytak, szentté teszi egyedüllétemet.

Az összes virágok a növényeknek fekete tölcserébe vannak csomagolva, és ez az alélt föld a természet minden festéke nélkül jobban illik az én tiszta vigasztaláságomhoz.

Elnémult már a munka zűrje a barázdás földeken, a kétkerekű kocsik nyikorgását sem hallani a lapály fehér útjain. De nem lenne elegendő mára ez a tompa moraj, mely betölti a levegőt, s melyet talán csak én érzek egyedül?

A mai nap oly csodálatosan finom fényekből lett szöve, mintha a tárgyak felületéről sugarazódna a fény és nem az égből. És én lassan-lassan beleélem magam ebbe a valószínűtlen fénybe, mintha mindig benne éltem volna és sohasem hagytam volna el magam.

A hegyek, melyek a hatalmas nyári naptól meszesek lettek, a Születés esője után ismét kiszöndültek és a hegyek ejtő vonalai között gondolom a kökény meg a boróka töviseit és gyümölcsseit az én lelkem is, mely szinte teljesen felperzselődött a szenvedélyes elégedetlenségben, most ebben a mozdulatlan tisztaságban ismét magához tér, amikor a föld a könnyű ég felé emelkedik, amely olyan párák, mint még eddig soha.

A falak között, melyek nyugatról bezárják völgyemet és szőlőmet, a tókéék rendekben hordozzák a borostyán- és ametiszt színű fűrtöket a téli ivások számára. Milyen szüretem is lesz nekem, ha egy napon megérik az elégedettség?

Olaszból fordította: Szenteleky Kornél

Giovanni Papini

RAINER MARIA RILKE

Alig három éve halt meg, 50 éves korában. Prágai születésű német költő. Egyike a modern német költészet legnagyobbjainak. Az északi romantika, a tiszta felfelé törő gótika költészetében összesimul a lány, szláv melankóliával. Fiatal korában Rodin tükára, és ő írja a legszebb könyvet Rodin művészetéről. Költészetében mindamellet nem keres festői és plasztikus hatásokat, igazi anyaga a szavak, a költői nyelv marad. Inkább romantikus; mély áhítat zsolozsmázik csiszolt formái tökéletességben tündöklő verseiben. Híte nagy és nemes, legtöbbször misztikus magasságokig lángol, és megvilágítja minden misztika magvát: az Istent. Sok alázatos, passzív, szinte szerzetesi vonás található könyveiben, melyeket azonban a szavak sajátos színe, a sorok bűvös ritmikája szinte ünnepélyessé magasztosít. Legszebb kötetei: Das Stundenbuch, Buch der Bilder, Neue Gedichte, Requiem Marientleben. Gyönyörű fordításai, sőt eredeti francia költeményei is vannak. Magyarra Kosztolányi Dezső, Franyó Zoltán, Kállay Miklós, Raith Tivadar, Majtényi László fordították.

Őszi nap

Uram: itt az idő. Dús volt a nyár.
A napórákra hullasz árnyaid
és nyögjön bús szelektől a határ.

Hadd teljék meg a kései gyümölcs;
Óh adj még egy-két melegebb napot
s hatalmaddal megteljesítve ott
nehéz borokba nektárizet önts.

Nem épít már, kinek most nincsen háza,
Ki egyedül van, soká úgy marad,
virraszt, olvas, rója a sorokat
s nyughatlanul a fasorokat járja,
ha szél zörrenti hervadt lombokat.

Rainer Maria Rilke

JULES ROMAINS

*Polgári neve: Louis Farigol, születési éve 1885. Elsősorban lírikus természet, és lírájából valami mély, lelkes, programszerű hit tör fel: az egytelkűség, unanímisme. Sokan Lebon, Durkheim és Bergson filozófiáját érzik ki lírájából, ő azonban a nagy klasszikusokat: Homéroszt, Goethét és Victor Hugót nevezi mestereinek. Minden érdeklődése, rokonszenve, költői láza az egyetemességé, a mindenségé. Egységes életűnek látja a tömeget, a Várost, Európát, és lelke elolvad, szétfolyik ezekben a nagy egységekben. Szerinte az egyén nem halhat meg, csak feloldódik egy nagyobb, kollektívabb lélekben. (Ezt példázza például a *La morte de quelqu'un* című regényében.) A *Le dictateur* című drámájában tagadja az egyén, a vezér önálló életét. Több derűs színpadi darabja van (a legsikerültebb a magyarul is megjelent *Knock*), de a vígság nem cél és program nála, hanem hűes és harmonikus játéka a komolynak s a tréfának az unanímista-optimista élet-szemlélet színpadán. Ő volt az első a franciák között, aki még Barbusse előtt keményen és merészen elítélte a háborút, mert az ő eszménye mindig az egység, az összeolvadás, s ezért a széthúzást, a nacionalizmust, a háborút az emberiség legnagyobb ártalmának tartja. Sok szeretettel érdeklődik a magyar irodalom iránt.*

EGY LÉLEK ELIBÉM KERÜL

(Une autre ame s'avance)

Mi formálja így át az utca képét?
Az emberek járása szinte álomszerű,
Ez már nem mozgás, csak ritmus,
Lehunyt szemmel is látom őket.
A levegőnek, amit belélegzünk, szinte gondolat íze van.

Az emberek már az eszményekhez hasonlatosak.
Köztük és közöttem már nincsen semmi fal;
Arcukon semmi idegent sem érez az orcám
És a távolság elolvad közöttünk, együtt gondolkozunk.

Jules Romains

PAUL CLAUDEL

1868-ban született, diplomáciai pályára lépett. Bejárta Japánt, Kínát, Észak- és Dél-Amerikát és Európát, ahol Prágában, Frankfurtban, Hamburgban, Rómában és Koppenhágában volt állomáshelyen. Jelenleg Tokióban Franciaország nagykövete. Claudel nagy költő, talán a legnagyobb, a legköltőibb az élők között. Írása oly hatalmas, sokhangú, mint százregiszteres orgona, amelyen az emberi érzések és gondolatok minden válfaja és változata felcsendül. Mindig az egyetemesben mozog, metafizikai problémákban oldódik fel, és hatalmas, mélyen átértett kozmikus érzések patakzanak, hömpölyögnek ódáiban. Versei tulajdonképpen a zsoldárok modern folytatásai, olvasójukat biblikus áhítatba kábitják. Claudel költészetének igazi és változatlan éltetője hatalmas és eszményi katolicizmusa; ő a szó eredeti értelméhez tér vissza (katholikosz – egyetemes), s ezért katolikus lelke átkarolja a világmindenséget. Drámái inkább misztériumok, az emberi és isteni szeretet konfliktusai (*Tete d'Or, La Ville, Echange, Le jeune fille, Violaine, Partage du Midi, L'Otage* stb.). Eddig még színpadon sehol sem játszották őket. Őt verseskönyvében teljes fényességgel tárul fel végtelenül gazdag lírai oeuvre-je. Még prózája is csupa líra, mikor például *Kélet tarka képeit festi a Connaisance de l'Est* című kötetében. Érdekes és értékes filozófiai munkája az *Art poétique*-je, amelyben keresztény és művészi világszemléletét fejtí ki gyönyörű, lírai lendülettel. Több apróbb, össze nem gyűjtött tanulmánya, himnikus játéka hirdeti még elszórtan zseniális, keresztény, és örök költői lendületét.

SÖTÉTSÉG

(*Ténébres*)

Én itt vagyok, más másutt van és borzalmas a csend:
Szerencsétlenek vagyunk és a Sátán szitájában forgat
bennünket.

Én szenvedek, a másik is szenved és nincsen út.
Közte és köztem, a másiknak nincs egy szava sem hozzám,
nem nyúlik felém a keze.

Egyedül az éjszaka közös és áttörhetetlen.

Az éjszaka, amikor nem építenek templomot és amikor járhatatlan a szeretet útja.

Hallgatódom, egyedül vagyok és átölel a félelem.

Hallom hangjának hasonlóságát és panaszos sikolyát,

Szélfd szellőt hallok és hajam felborzolódik

Mentsétek meg őt a haláltól és a Vadállat torkától!

Íme, a halál íze ismét fogaim közt van.

A görcs, a hányinger, a kérődzés.

Egyedül voltam a présben és rajongással tapostam a szőlőt.

Ezen az éjjel egyik faltól a másikhoz mentem és hangosan kacagtam.

Az, aki a szemet csinálta, szem nélkül nem fog látni engem?

Az, aki a fület csinálta, fül nélkül nem fog hallani engem?

Tudom, hogy ott, ahol dúslakodik a bűn, ott a Te irgalmad még hatalmasabb.

Imádkoznunk kell, mert ez a világ Hercegi Urának órája.

Paul Claudel

RÉSZLET AZ ÖT NAGY ÓDÁBÓL

(*Fragment des cinq grandes odes*)

Üdv néked, hajnal, új század hajnala!

Míg mások átkoznak téged, én megáldalak rémület nélkül, éppen ezért ez az ének hasonlatos Horatius énekéhez, aki bizalommal köszöntötte a fiatal fiúk és lányok karát, mikor Augustus másodszer megalapította Rómát.

Annyi szent templom után, melyek arcukkal a földre omlottak (Így hajdanában Bourgogne-nak abban az istentelen városában láttam a Miasszonyunk ledöntött szobrát, amint arccal feküdt a hóban és népének nagy kegyetlensége miatt panaszkodott.)

Annyi csákánnyal széthasított menedékház után, amikor a csákhány nem tudta, hogy mit csinál.

Íme ismét van házunk, ahol imádkozhatunk.

Új templomunk van, amelyben a Sátán dühe nem tudja eloltani a lángokat és nem tudja aláásni a gyémántkemény boltíveket
Solesmes és Ligugé falai helyett itt van az új kerítés!

Magam előtt látom a katolikus Egyházat, mely az egész világetemet átfogja!

Ó, zsákmány! Ó, csodálatos halászat! Ó, hálónk szemeibe akadt csillagok milliója!

Mint a tengerből félig felhúzott halászszákmány, amikor a kagylók még élnek a fáklya lehulló fényében!

Mi meghódítottuk a világot, és úgy találtuk, hogy a Te alkotásod befejezett.

És hogy nincs semmi tökéletlen a Te befejezett műveidben, és hogy a mi képzeletünk egy jegyet sem tud hozzátenni.

Ahhoz a Számhoz, amelyben elragadtatva látjuk a Te Egységedet!

Miként egykoron Columbus és Magellan összekötötték a föld két részét.

A régi térképeknek minden szörnyősége eltűnt.

Azonképpen az égnek nincs több rémülete számunkra, mert tudjuk jól, hogy amilyen messzire csak a mindenség nyúlik,

A Te mértéked mindenütt jelen van. A Te jóságod mindenütt jelen van.

És mi bámuljuk csillagaidat az égen
Békésen is, mint Ábrahám ivadékai.

Miként a kis pókokat vagy bizonyos fajú rovarok lárváit vattás meg selymes zacskójukban kövek között gondosan elrejtve látjuk.

Éppolyan az, mint mikor nekem egy fészeknyi napsugarat mutattak, melyet hideg, ködös felhőredők ölelnek át.

Éppolyan az, mint mikor titeket látlak, testvéreim, a sárban, színlelésben vergődve, a szenvedő csillagokhoz hasonlatosan!

Minden az enyém, a katolikusé, és én senkit sem fosztottam ki közületek. A halál, ahelyett hogy elhomályosítana benneteket,

Felszabadít, ahogyan egy égítést felszabadul, mely elkezd végtelen pályáját.

Ugyanazokat a távolságokat befutva ugyanazon idő alatt.

Az ellipszishez hasonlatosan, amelynek a nap, amit látunk, csak egyik gyújtópontja.

Üdvözlöm minden halottnak égboltozatát!

Mint egy égítést, amely fényére és matematikai mozgására zsu-gorodik szemünkben.

Boldog lelkek, mi nem látunk többet belőletek, mint Isten di-csőségének ezt a mennyiségét

Amelyet ti visszatükröztök a tökéletes szegénység extázisában lebegve, hasonlatosan a csillagászati távolságok végtelenségéhez.

Ó, szent lelkek, lehetek-e én valaha az utolsó köztetek?

Franciából fordította Szenteleky Kornél

Paul Claudel

